

vsebinsko izpraznjena forma nam takoj pokaže, da gre zgolj za priporočene orientacijske točke, ki so se v praksi izkazale za učinkovite in s pomočjo katerih je mogoče sistematično premisliti, zasnovati in izvesti tisto, o čemer želimo govoriti. Govorništvo je namreč proces, ki je močno družbeno pogojen, to pomeni, da primarno temelji na *vsakokratnem prilagajanju* aktualni komunikacijski/retorični situaciji, zato od govorca zahteva temeljito *poznavanje njenih dejavnikov* (lastne vloge, značilnosti poslušalcev in vsebine govora) ter zlasti *precejšnjo mero sprotnega ocenjevanja in fleksibilnosti*. V tem smislu Kvintilijan pravi:

»Toda nihče naj od mene ne zahteva nasvetov, kakršne najdemo pri večini piscev priročnikov, se pravi nekakšno zavezujočo, nespremenljivo govorniško zakonodajo /.../ Kajti retorika bi bila prav zares lahka in nezahtevna reč, če bi bilo mogoče njeno celotno vsebino podati v enem samem kratkem predpisu. Toda večina pravil *se spreminja* glede na zadevo, čas, okoliščine in zunanjo nujo. Prav tako je za govornika najpomembnejša *preudarnost*, saj se mora na najrazličnejše načine prilagajati trenutnemu stanju.« (Inst. 2.13.1–2, prevod Matjaž Babič, poudarili avtorji)

S kontekstualnimi korelati prilagodljivosti in Kvintilijanovim pojmovanjem narave retoričnih pravil smo že nakazali neposredno povezavo med retoriko in pedagoškim diskurzom. V odlomku Kvintilijan namreč poudari *odvisnost govorništva od neposredne komunikacijske/retorične situacije* (imenuje jih zadeve, čas, okoliščine in zunanja nuja), kontekstualni korelati prilagodljivosti pa so v grobem le pragmatični termini, s katerimi je poudarjena (in malce drugače podrobneje razdelana) prav ta soodvisnost ubesedovanja in konteksta. Upravičljivost povezovanja retorike in pedagoškega diskurza pa ima še močnejše korenine.

Četudi zanemarimo že omenjeni *formalni* vidik pedagoškega diskurza, ki predpostavlja specifično jezikovno rabo (in ta je v določenem pogledu vedno zavezana principom javnega prepričevanja), ne moremo mimo okoliščine, da je retorika pravzaprav sestavni del pedagoškega procesa, saj gre hkrati za *dejavnost in vsebino*, ki je ključna za obvladovanje s kurikuli predpisanih vsebin kakor tudi za oblikovanje medosebnih odnosov in komunikacijskih spretnosti v najširšem pomenu. Povedano drugače, tudi pri pedagoškem diskurzu ne gre v osnovi za nič drugega kot govorništvo: argumentiranje in prepričevanje – učencev v razumevanje in sprejemanje načrtovanih vsebin, učiteljev v izkazano znanje učencev, obojih v učinkovito,